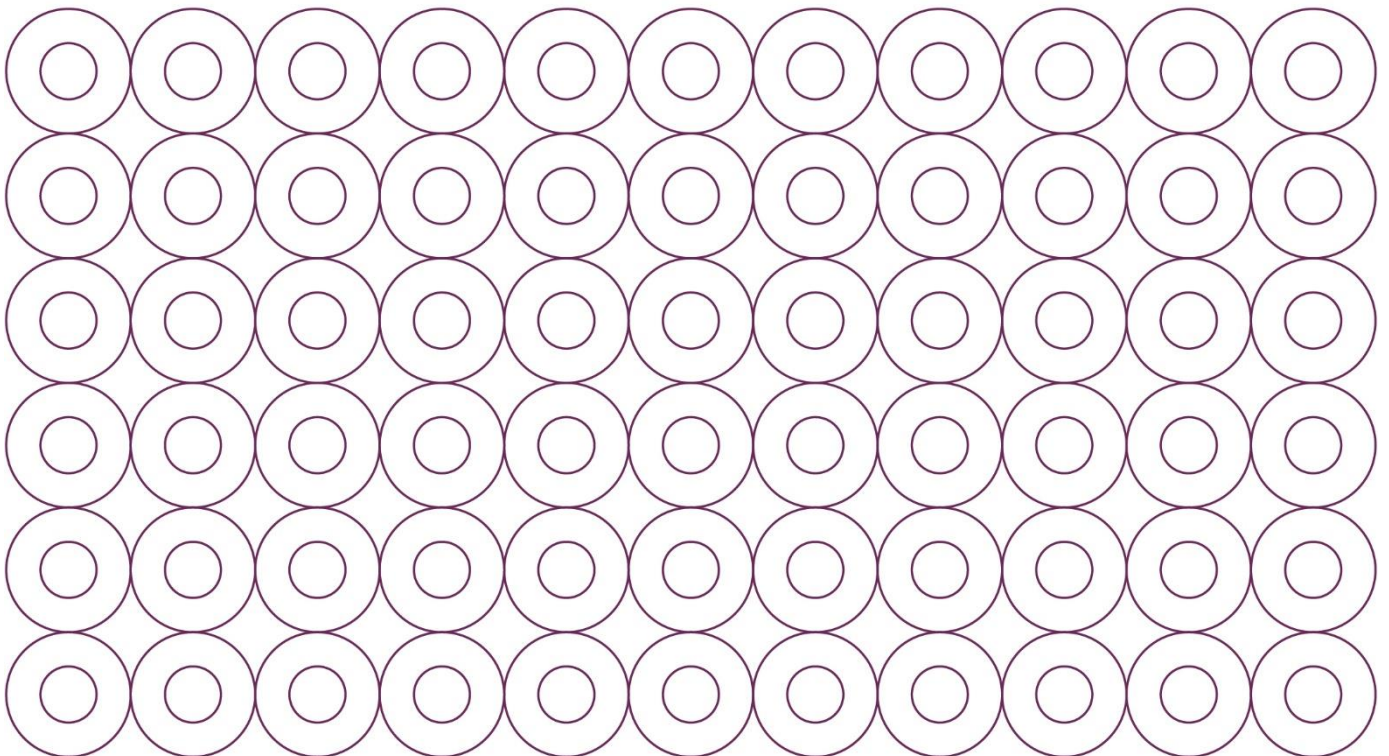

Metodbeskrivning

Bilaga 1 till rapporten Systematiskt kvalitetsarbete hos
huvudmän för förskola och grundskola

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-2021:5-SE

Skolverket, Stockholm 2021

Innehåll

Inledning	4
Genomförande	4
Enkätundersökningen	4
Urval till enkätundersökningen.....	5
Intervjuer	8
Urval till intervjuer	8

Inledning

I den här bilagan redogör vi för de metoder som ligger till grund för de redovisade resultaten i rapporten *Systematiskt kvalitetsarbete hos huvudmän för förskola och grundskola*. Syftet med studien är att på nationell nivå beskriva hur skolhuvudmän arbetar med det systematiska kvalitetsarbetet i grundskola och förskola. Ett antal studier har tidigare undersökt huvudmäns systematiska kvalitetsarbete i grundskolan, men hittills har en nationell bild saknats. Förskolan har inte tidigare studerats i någon större omfattning och inte heller på nationell nivå. Av den anledningen rymmer den här studien en fördjupning kring systematiskt kvalitetsarbete i förskolan.

Genomförande

Resultaten bygger på information som samlats in via enkäter och intervjuer med huvudmän för förskolor och grundskolor. Enkätresultaten visar på generella mönster i målgruppernas uppfattningar och beskrivningar av sitt eget arbete, medan intervjuerna nyanserar och ytterligare belyser dessa svar. Vissa intervjuer genomfördes innan enkätundersökningen utformades. Syftet med det var att få underlag till så relevanta frågor och svarsalternativ som möjligt.

För att få en solid bakgrund till den här studien har vi gjort en kunskapssammanställning av tillgänglig forskning och utvärdering. Syftet med den är att sammanfatta vad tidigare forskning och utvärdering visar om hur huvudmän arbetar med systematiskt kvalitetsarbete, liksom vilka de största utmaningarna för ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete är.

Kunskapssammanställningen används i denna studie dels för att motivera varför vi väljer att lyfta vissa aspekter av det systematiska kvalitetsarbetet, dels till att knyta vårt material till den kunskap som finns om vilka aspekter på systemnivå som kan påverka det systematiska kvalitetsarbetet. Därutöver används kunskapssammanställningen som utgångspunkt för vår analys. Hur kunskapssammanställningen har tagits fram beskrivs inte i den här bilagan, se bilaga 2 för mer information.

Enkätundersökningen

Skolverket genomförde enkätundersökningen under perioden 7 oktober – 9 november 2020. Enkätundersökningen genomfördes som en webbenkät där huvudmän för förskolan fick ett formulär och huvudmän för grundskolan fick ett annat. De som är huvudmän för båda skolformerna fick alltså besvara två formulär. Vi valde att skicka ut två enkätformulär eftersom samma huvudman kan

ha ett arbetssätt för förskolan och ett annat för grundskolan. Enkätfrågor och svarsalternativ är i stort sett likalydande i de båda formulären, de skiljer sig endast åt när det är motiverat utifrån skolform.

Frågorna i enkäterna togs fram med utgångspunkt i kunskapssammanställningen, intervjuer samt synpunkter från interna och externa referenspersoner. Inför enkätutskicket samrådde vi med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Näringslivets regelråd (NNR).

Urval till enkätundersökningen

Urvalsramen till enkätundersökningen togs fram genom att kombinera register med huvudmän för förskola och grundskola, där förskoleklass är inräknat i grundskola. Det är enbart enskilda och kommunala huvudmän som ingår. Samtliga 290 kommunala huvudmän har båda verksamheterna förskola och grundskola, medan majoriteten av enskilda huvudmän enbart har verksamheten förskola. Det totala antalet barn och/eller elever¹ är summerat för respektive huvudman. Urvalet stratifierades utifrån tre variabler:

1. Totalt antal barn/elever i tre kategorier

Huvudmän med färre än tio barn eller elever exkluderades. Övriga huvudmän delades in i tre storlekskategorier: 10–99 barn/elever, 100–999 barn/elever och minst 1 000 barn/elever. När vi i rapporten refererar till små, medelstora respektive stora huvudmän så är det dessa storlekskategorier som avses.

2. Huvudmannatyp i två kategorier

Kommunal och enskild huvudman

3. Verksamhetsform i två kategorier

De huvudmän som enbart har förskola är i absolut majoritet och är en egen kategori. De huvudmän som har enbart grundskola eller kombinerat grundskola och förskola är en kategori.

Det finns inga kommunala huvudmän som har 10–99 barn/elever så tillsammans bildar dessa kategorier åtta strata, se Tabell 1 nedan.

Tabell 1. Ramens fördelning av antal huvudmän i åtta strata.

Strata	Huvudmannatyp	Verksamhetsform	Antal barn/elever	Antal huvudmän	Procent av ramen
1	Enskild	Förskola	10–99	1 663	62,5
2	Enskild	Skola/båda	10–99	166	6,2
3	Kommunal	Skola/båda	100–999	40	1,5
4	Enskild	Förskola	100–999	103	3,9
5	Enskild	Skola/båda	100–999	391	14,7
6	Kommunal	Skola/båda	≥1000	250	9,4

¹ Avser oktober 2019.

Strata	Huvudmannatyp	Verksamhetsform	Antal barn/elever	Antal huvudmän	Procent av ramen
7	Enskild	Förskola	≥1000	3	0,1
8	Enskild	Skola/båda	≥1000	19	0,7

De kommunala huvudmännen utgör 10,9 procent av ramen och resten är enskilda huvudmän. Huvudmän med enbart förskola utgör 66,5 procent och resten har enbart skola eller båda verksamheterna. Från urvalsramen drogs ett stratifierat obundet slumpmässigt urval. Totalt uppgår urvalet till 1 372 huvudmän, varav 474 har både förskola och skola.

Övertäckning

I urvalet fanns det 718 huvudmän med grundskola. För grundskolenkäten fanns övertäckning i form av huvudmän där skolverksamheten har lagts ned, som inte bedriver utbildning eller att en enskild huvudman har blivit uppköpt av ett annat bolag. För vissa objekt har det inte varit möjligt att identifiera en korrekt adress till mottagaren alternativt att enkäten inte har levererats till den angivna adressen. Dessa betraktas som bortfall när svarsandelen beräknas. Tolv objekt har blivit exkluderade då dessa huvudmän ingår i samma koncern som andra huvudmän som dragits i urvalet, även dessa är betraktade som bortfall.

Bland de förskolehuvudmän som ingick i urvalet fanns ett ganska stort antal objekt som utgör övertäckning. Det beror på att urvalsramen innehåller huvudmän som bedriver antingen både förskola och skola eller endast förskola eller skola. Efter att urvalet dragits noterades att flera av huvudmännen i stratum två och fem inte bedriver förskoleverksamhet och betraktas som övertäckning. Totalt är det 1 128 huvudmän i urvalet som har förskola. Övertäckningen består även av huvudmän som har blivit uppköpta eller att ingen förskoleverksamhet bedrivs. Bortfallet för enkäten speglar samma mönster som för grundskolan, i huvudsak att adress till huvudmannen har saknats eller att huvudmannen är en del av en större koncern. Totalt har 22 huvudmän tagits bort för att de tillhör en koncern.

Svarsfrekvens

Enkäten till förskolehuvudmän besvarades av 68 procent och enkäten till grundskolehuvudmän besvarades av 66 procent. Detta är de vägda svarsandelarna som tar hänsyn till att huvudmännen har olika sannolikhet att bli dragna i urvalet. Tabell 2 nedan visar att svarsfrekvensen varierar för olika svarsgrupper. För att kompensera för bortfallet har svaren viktats.

Tabell 2. Antal svarande huvudmän samt svarsfrekvens uppdelat på huvudmannatyp och storlek.

Enkät	Grupp	Antal svarande	Svarsfrekvens
Förskola	Enskild huvudman, 10–99 barn	402	67 %
	Enskild huvudman, 100–999 barn	142	60 %

Enkät	Grupp	Antal svarande	Svarsfrekvens
	Kommunal huvudman, 100–999 barn	29	73 %
	Enskild huvudman, ≥1000 barn	9	69 %
	Kommunal huvudman, ≥1000 barn	159	74 %
	Totalt (vägd)	741	68 %
Grundskola	Enskild huvudman, 10–99 elever	91	57 %
	Enskild huvudman, 100–999 elever	160	60 %
	Kommunal huvudman, 100–999 elever	32	80 %
	Enskild huvudman, ≥1000 elever	11	61 %
	Kommunal huvudman, ≥1000 elever	170	79 %
	Totalt (vägd)	464	66 %

Partiellt bortfall och öppna frågor

De som har valt att svara på enkäten har i vissa fall valt att lämna vissa frågor obesvarade, så kallat partiellt bortfall. Som mest uppgår det partiella bortfallet till 1,5 procent men ligger för de flesta frågor under en procent.

I enkäten fanns det möjlighet för respondenterna att lämna egna kommentarer i anslutning till de flesta frågorna. I enkäten för förskolan lämnades det totalt 794 kommentarer och i grundskolan 528 kommentarer. Det fanns även två öppna frågor i enkäten där respondenterna gavs möjlighet att beskriva sina största styrkor respektive största utmaningar i det systematiska kvalitetsarbetet. I förskolan inkom det 802 svar på de två öppna frågorna och i grundskolan var det 529 svar.

Viktning av svar

Bortfallet visar på ett mönster i att svarsfrekvenserna är lägre i strata som utgörs av enskilda huvudmän. Därför justeras vikterna för att reducera effekten av objektsbortfall. Syftet med de nya vikterna är att dessa fungerar som uppräkningsstal för att de svarande ska representera populationen.

Metoden som används är en kompensation för bortfallet inom olika grupper, i form av uppräkning i strata. Med hjälp av uppgifter om antal svarande, designvikter och en uppskattning av svarssannolikheten i varje stratum beräknas en bortfallsvikt som tillsammans med designvikten används för att skapa en ny vikt. Uppräkningsmetoden innebär att ett antagande görs om att bortfallet sker slumpmässigt inom de olika strata, det vill säga att sannolikheten att svara är densamma för samtliga objekt inom ett stratum. I avsaknad av hjälpvariabler och bakgrundkunskap om vad som kan antas påverka huvudmännens svarsbenägenhet utöver huvudmannatyp och storlek, valdes denna förhållandevis enkla men konventionella metod framför mer avancerade metoder för viktning.

Intervjuer

Som komplement till enkätstudien har vi intervjuat en eller flera representanter för sammanlagt sex huvudmän. Syftet med intervjuerna har varit att beskriva och ge exempel på hur huvudmän arbetar med det systematiska kvalitetsarbetet. I intervjuerna har vi också valt att ta med frågor som av olika skäl inte var lämpliga att ställa i enkätundersökningen. I arbetsplanen anges att intervjuerna särskilt ska inriktas på underlag som används för att bedöma kvaliteten i förskolan.

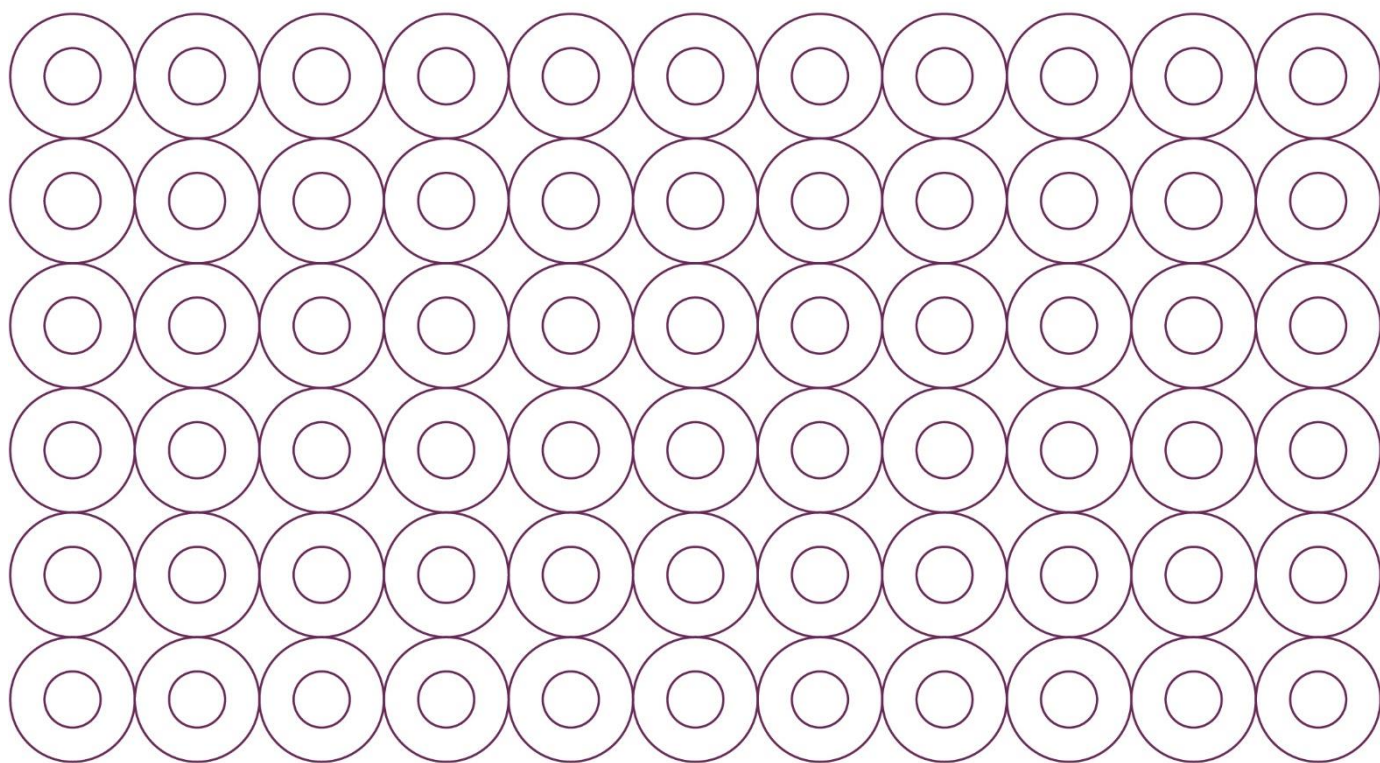
Urval till intervjuer

Urvalet till intervjuerna gjordes för att få en variation av huvudmän gällande storlek och huvudmannatyp. För att välja huvudmän till intervjuerna valde vi i första steget huvudmän av olika storlek. Detta utifrån antagandet att stora och små huvudmän har skilda förutsättningar som kan påverka det systematiska kvalitetsarbetet på olika sätt. Relativt stora huvudmän kan antas ha kapacitet att tillhandahålla en god struktur för systematiskt kvalitetsarbete medan de mindre i stället har korta avstånd mellan huvudman och verksamhet, något som också kan främja det systematiska kvalitetsarbetet. Det ska inte tolkas som att små huvudmän har ett sämre systematiskt kvalitetsarbete än stora, eller tvärtom, utan som att olika förutsättningar kan påverka det systematiska kvalitetsarbetet på olika sätt.

Huvudmannatyp antogs också kunna ha betydelse för i vilken utsträckning de använder Skolverkets stöd. Att få med riktigt små huvudmän där huvudmannen arbetar ideellt var också viktigt utifrån att dessa teoretiskt kan ha lägre kapacitet att styra och följa upp den egna verksamheten. Vi valde också att intervjuar både enskilda och kommunala huvudmän eftersom kommunala huvudmän är ansvariga för andra verksamheter vilket kan tänkas påverka det systematiska kvalitetsarbetet.² Andelen legitimerade förskollärare och i förekommande fall lärare är ytterligare en parameter som har funnits med i urvalet. Detta då en hög andel behöriga, enligt den kunskapssammanställning vi har genomfört, har en positiv påverkan på förmågan att driva ett systematiskt kvalitetsarbete på enhetsnivå. Huvudmän som deltar eller har deltagit i *Samverkan för bästa skola* valdes bort. Detta då deras erfarenheter av systematiskt kvalitetsarbete och Skolverkets insatser undersöks specifikt i utvärderingen av *Samverkan för bästa skola*.

Tre av huvudmännen är enskilda och endast huvudmän för en eller flera förskolor medan de tre kommunala huvudmännen är huvudmän för både förskolor och grundskolor. Hos de kommunala huvudmännen har vi intervjuat rektorer för både grundskolor och förskolor samt utvecklingsledare eller motsvarande på huvudmannanivå och i vissa fall personal för förskolor. Hos de enskilda huvudmännen har vi förutom huvudmannen också intervjuat rektorer och personal. Sammanlagt har vi intervjuat 30 personer i 18 intervjuer. Sex av intervjuerna har varit besöksintervjuer. Resterande intervjuer har gjorts digitalt eller på telefon.

² Jämför till exempel Skolinspektionen (2015). *Huvudmannens styrning av grundskolan*. Rapport 2015:1.

Skolverket

www.skolverket.se